

ІСТОРИЧНА РОЛЬ УКРАЇНИ ЯК «ЖИТНИЦІ ЄВРОПИ» У ФОРМУВАННІ МІЖНАРОДНОЇ ПОЛІТИКИ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ

Побережець Г.С., канд. іст. наук, доцентка
Миколаївський національний аграрний університет
<https://orcid.org/0000-0002-9064-6731>

Анотація: У тезах проаналізовано історичні передумови формування України як одного з ключових центрів виробництва зерна у Європі та світі. Розглянуто роль українських земель у забезпеченні продовольством європейських країн у різні історичні періоди: від ранньомодерної доби до сучасності. Особливу увагу приділено впливу аграрного потенціалу України на формування міжнародної продовольчої політики та глобальної продовольчої безпеки. Підкреслено значення України як важливого учасника світового аграрного ринку та її роль у забезпеченні стабільності постачання продовольства в умовах сучасних геополітичних викликів.

Ключові слова: Україна, продовольча безпека, аграрний потенціал, зернове виробництво, міжнародна торгівля, історія сільського господарства, глобальний аграрний ринок.

Проблеми забезпечення продовольчої безпеки набуває особливої актуальності в умовах сучасних глобальних викликів, серед яких вагоме місце займають кліматичні зміни, демографічне зростання населення планети, економічні кризи та воєнні конфлікти. У цих умовах стабільність світового продовольчого ринку значною мірою залежить від держав, що мають потужний аграрний потенціал та виступають провідними експортерами сільськогосподарської продукції. Україна традиційно належить до таких країн. Завдяки сприятливим природно-кліматичним умовам, значним площам родючих чорноземів та багатотисячолітнім традиціям землеробства, українські землі протягом століть формували важливий аграрний регіон Європи. Саме тому у історичній та економічній літературі Україну часто називають «житницею Європи». У різні історичні періоди українське зерно відігравало вагомий роль у забезпеченні продовольством як європейських держав, так і інших регіонів світу.

Особливо помітною ця роль стала у XIX – на початку XX ст., коли українські землі стали одним із головних центрів експорту зерна через чорноморські порти до країн Європи. У подальшому аграрний потенціал України продовжував відігравати важливу роль у системі міжнародної торгівлі продовольством. У сучасний період Україна входить до числа провідних світових експортерів зернових і олійних культур, що робить її одним із ключових елементів глобальної продовольчої системи.

Повномасштабна війна Росії проти України, яка розпочалася 2022 р., наочно продемонструвала стратегічне значення українського аграрного сектору

для світової продовольчої безпеки. Блокування морських портів, порушення логістичних ланцюгів та зменшення обсягів експорту українського зерна спричинили коливання цін на світових ринках і загрозу продовольчих криз у ряді країн Азії та Африки. Це ще раз підтвердило, що аграрний потенціал України має не лише національне, а й глобальне значення.

У зв'язку з цим особливої актуальності набуває дослідження історичних передумов формування України як важливого центру виробництва зерна та її ролі у становленні міжнародної політики продовольчої безпеки. Аналіз історичного досвіду дозволяє краще зрозуміти сучасне місце України у світовій аграрній системі та визначити перспективи її участі у забезпеченні стабільності глобального продовольчого ринку. Формування аграрної спеціалізації українських земель значною мірою було зумовлене природно-географічними умовами, зокрема наявністю родючих чорноземних ґрунтів, сприятливим кліматом та розвиненою традицією землеробства. Археологічні та історичні джерела свідчать, що ще з давніх часів населення території України активно займалося землеробством, вирощуючи зернові культури, які становили основу господарства та харчування.

Особливо помітною роль українських земель у європейському аграрному просторі стала у XVIII-XIX ст., коли внаслідок розвитку товарного сільського господарства та розширення міжнародної торгівлі зерном значно зросли обсяги експорту. Важливими центрами зернової торгівлі стали чорноморські порти, через які українське зерно надходило до країн Західної та Південно Європи. У цей період стала одним із головних постачальників пшениці на міжнародний ринок, що суттєво впливало на продовольче забезпечення європейських держав.

У XX ст. аграрний потенціал України продовжував відігравати важливу роль у забезпеченні продовольством значних регіонів. Попри складні історичні події, зокрема війни, політичні трансформації та економічні кризи, українські землі залишалися одним із провідних центрів виробництва зернових культур. Разом з тим історія аграрного ринку України містить і трагічні сторінки, пов'язані з політикою насильницької колективізації та голодоморами, що призвели до значних людських втрат та порушення традиційних форм господарювання.

У сучасних умовах Україна знову відіграє важливу роль у системі глобальної продовольчої безпеки. Значні обсяги експорту зернових, олійних культур та продуктів їх переробки роблять країну одним із ключових учасників світового аграрного ринку. Українська продукція постачається до десятків країн світу, зокрема держав Європи, Азії та Африки, що сприяє стабілізації продовольчих ринків та забезпеченню потреб населення.

Повномасштабна війна Росії проти України продемонструвала, наскільки важливою є роль України у глобальній системі продовольчої безпеки. Це призвело до зростання цін на зерно та загрози продовольчої кризи у низці країн світу. У відповідь міжнародна спільнота активізувала зусилля щодо забезпечення безперервного експорту української аграрної продукції, що підтверджує стратегічне значення України у глобальній продовольчій системі.

Отже, історичний розвиток аграрного сектору України свідчить про її тривалу та важливу роль у забезпеченні продовольством європейського та світового ринків. Сприятливі природні умови, наявність значних площ родючих чорноземних ґрунтів і багатотисячлітні традиції землеробства сприяли формуванню потужного аграрного потенціалу українських земель.

У різні історичні періоди Україна виступала одним із ключових постачальників зернової продукції на міжнародні ринки. Особливо значущою була роль українського зерна у ХІХ – на початку ХХ ст., коли через чорноморські порти здійснювався активний експорт до європейських країн. Це сприяло формуванню стійкого уявлення про Україну як про «Житницю Європи».

У сучасних умовах Україна продовжує залишатися важливим учасником глобального аграрного ринку. Значні обсяги експорту зернових, олійних культур та продуктів їх переробки забезпечують вагомий внесок держави у стабілізацію світових продовольчих ринків. Події останніх років показали, що стабільність постачання української аграрної продукції безпосередньо впливає на рівень продовольчої безпеки у багатьох країнах світу.

Список використаних джерел

1. Андрійчук В. Г. Економіка аграрних підприємств: підручник. 2-ге вид., допов. і перероб. Київ: КНЕУ, 2002. 624 с.
2. Саблук П. Т. Аграрна економіка і політика в Україні: підсумки минулого та погляд у майбутнє. Київ: ННЦ «Інститут аграрної економіки», 2001. 432 с.
3. Месель-Веселяк В. Я. Стратегічні напрями розвитку аграрного сектору економіки України / В. Я. Месель-Веселяк, М. М. Федоров. *Економіка АПК*. 2016. № 6. С. 37-49. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/E_apk_2016_6_6
4. FAO. Reviving Ukraine's Breadbasket. Rome: Food and Agriculture Organization of the United Nations, 2018.
5. OECD. Agricultural Policy Monitoring and Evaluation 2025: Ukraine. Paris: OECD Publishing, 2025.
6. Frontiers in Food Science and Technology. Ukraine as a food and grain hub: Impact of science and technology development on food security in the world. 2022.

Abstract: The theses analyze the historical prerequisites for the formation of Ukraine as one of the key grain-producing regions in Europe and the world. The role of Ukrainian lands in supplying food to European countries in different historical periods – from the early modern era to the present is examined. Particular attention is paid to the influence of Ukraine's agricultural potential on the development of international food policy and global food security. The study emphasizes the importance of Ukraine as a significant participant in the global agricultural market and its role in ensuring stable food supply under modern geopolitical challenges.

Keywords: Ukraine, food security, agricultural potential, grain production, international trade, history of agriculture, global agricultural market.